

ВІДГУК

офіційного опонента

на дисертаційну роботу Савчук Лілії Мар'янівни
«Економічні засади забезпечення сталого розвитку сфери охорони здоров'я
України», представлену на здобуття наукового ступеня доктора філософії
з галузі знань 05 – Соціальні та поведінкові науки,
за спеціальністю – 051 Економіка

1. Актуальність обраної теми дисертаційного дослідження

Здоров'я – це беззаперечна цінність. А оскільки ідеального здоров'я практично не буває, то громадяни вимушені скористатися послугами, що надає сфера охорони здоров'я. Саме вона повинна забезпечити доступність і якість медичного обслуговування. В цих процесах визначальна роль відводиться державі, яка постійно піклується про те, як за мінімальні ресурси побудувати ефективну модель охорони здоров'я та досягнути вищого рівня здоров'я населення.

Актуальність обраної тематики обумовлюється і необхідністю впровадження в Україні Стратегії сталого розвитку, яка позиціонує нову світоглядну парадигму. Її суть зводиться до того, щоб задовольнити потреби нинішнього покоління без шкоди для можливості майбутніх поколінь задовольняти свої власні потреби. Сталий розвиток орієнтований, насамперед, на людину, де стан її здоров'я є важливим чинником поліпшення якості життя у мінливому соціально-економічному середовищі. У реаліях сьогодення, де негативний вплив на економічні процеси проявляє розповсюдження пандемії COVID-19, ефективна державна політика стосовно охорони здоров'я стає вирішальною, адже її реалізація дає змогу мінімізувати негативний вплив даного явища, і тим самим відкриває економіку України до нових можливостей розвитку. З цією метою актуалізується питання про можливість обґрунтування теоретико-методичних положень та розробку практичних рекомендацій стосовно формування економічного забезпечення сфери охорони здоров'я України в умовах реалізації стратегії сталого розвитку.

Вищезазначене свідчить про те, що раціональне використання наявного ресурсного забезпечення сфери охорони здоров'я держави, пошук шляхів його нарощування представляє для економічної науки актуальне завдання, позитивне розв'язання якого збільшує можливості економіки, удосконалює технологічні прийоми та управлінський інструментарій її модернізації з метою

досягнення цілей сталого розвитку. Враховуючи вищезазначене, безперечно актуальною є запропонована для рецензії дисертація, яка спрямована на осмислення існуючих вищезазначених проблемних питань.

Актуальність теми дисертаційної роботи підтверджується також тим, що вона виконувалась згідно комплексного плану науково-дослідних робіт Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу у межах держбюджетної теми «Наукові та прикладні засади управління розвитком галузевих та регіональних суспільних систем» (ДР № РК 0117U003830) та згідно плану наукової тематики кафедри соціальної медицини та громадського здоров'я Івано-Франківського національного медичного університету у межах комплексних науково-дослідних робіт «Обґрунтування напрямів поліпшення стану здоров'я та якості медичної допомоги населенню Прикарпаття в умовах реформування системи охорони здоров'я» (ДР № 0112U001535) та «Обґрунтування стратегій і технологій поліпшення стану здоров'я та забезпечення потреб населення у якісній медичній допомозі» (ДР № 0117U001669).

З огляду на це, вважаю, що тема дисертаційного дослідження Савчук Лілії Мар'янівни сприяє новому вирішенню наукового завдання – формування економічного забезпечення сфери охорони здоров'я України в умовах реалізації цілей сталого розвитку, є актуальною і корисною як для вітчизняної економічної науки, так і для корпусу практикуючих управлінців сфери охорони здоров'я різних рівнів.

2. Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Ознайомлення із змістом дисертації Савчук Л.М. дозволяє стверджувати, що визначені та сформульовані мета і наукові завдання, об'єкт та предмет дослідження повністю відповідають обраній автором темі, а отримані в процесі виконання дослідницьких завдань результати, сформульовані рекомендації та висновки роботи є науково обґрунтованими, теоретично доведеними, практично реалізованими, характеризуються відповідним рівнем наукової новизни, а також мають потенціал подальшого теоретичного, методичного й практичного розвитку.

На користь цього свідчить система використаних наукових методів, прийомів та інструментів дослідження, репрезентативна кількість проаналізованих автором наукових праць провідних вітчизняних і зарубіжних науковців, які заклали фундаментальні теоретичні та методологічні основи

впровадження ідей та принципів сталого розвитку в національному масштабі, досліджували питання організації, реформування, особливості функціонування сфери охорони здоров'я та використання її ресурсного забезпечення, опрацьована та інтерпретована статистична інформація.

Обґрунтування запропонованих рішень і формулювання остаточних висновків підтверджуються достатньо значною інформаційною базою, в основу якої лягли чинні законодавчі та нормативно-правові акти Верховної Ради України, укази Президента України, постанови Кабінету Міністрів України, офіційні матеріали Державної служби статистики України, публіцистичні матеріали, результати власних досліджень, оцінок та узагальнень наукових монографій, статей, доповідей і тезисних публікації вчених провідних наукових шкіл економічного профілю.

Таким чином, шляхом аналізу придатності прикладних наукових положень, розроблених Савчук Л.М. для здійснення конкретних економічних розрахунків, вироблення управлінських рішень я пересвідчився в обґрунтованості авторських наукових положень, висновків і рекомендацій. Крім того обґрунтованість авторських наукових положень, висновків і рекомендацій підтверджується практичним впровадженням в діяльність: Національного форуму «Україна-2030: консолідація мислення – консолідація дій»; департаментом охорони здоров'я Івано-Франківської ОДА; департаментом економічного розвитку, промисловості та інфраструктури Івано-Франківської ОДА; управлінням охорони здоров'я Івано-Франківської міської ради; Івано-Франківським національним технічним університетом нафти і газу та Івано-Франківським національним медичним університетом.

Достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій, викладених у дисертації, підтверджується низкою логічно викладених теоретичних доказів (вони містяться у всіх розділах дисертації). Повнота, об'єктивність та надійність використаної економічної, статистичної інформації також підтверджують достовірність одержаних результатів

Отже, все це дає право стверджувати, що представлені в дисертаційній роботі Савчук Л.М. наукові положення, висновки і рекомендації характеризуються такими якостями, як: повнота, достовірність, системна інтерпретація та достатній рівень обґрунтованості.

3. Наукова новизна одержаних автором дисертації результатів

Узагальненим науковим результатом дисертації Савчук Л.М. слід вважати поглиблення теоретичних, науково-методичних положень та

розроблення практичних рекомендацій, які в сукупності вирішують важливе наукове завдання – формування економічного забезпечення сфери охорони здоров'я України в умовах реалізації цілей сталого розвитку. Окрім цього, позитивом роботи є широке світоглядне розуміння процесу ресурсного забезпечення сфери охорони здоров'я держави, можливостей розробки ефективного економічного механізму та перспектив забезпечення її сталого розвитку. Слід також констатувати, що сформульований і вирішений, перелік наукових завдань надав автору можливість досягнути нових наукових результатів, які можна оцінити як такі, що мають наукову новизну. Серед їх низки за рівнем вперше:

запропоновано концептуальну модель економічного забезпечення сфери охорони здоров'я України з позицій досягнення третьої цілі сталого розвитку - міцне здоров'я та благополуччя для всіх, яка передбачає трансформацію сфери охорони здоров'я та зростання ролі інституту громадського здоров'я, спрямована на досягнення триєдиної мети – соціальної, економічної, екологічної та на реалізацію стратегічних завдань, що дає змогу розробити економічний механізм забезпечення їх реалізації, у якому виділено сукупність інструментів, які сприятимуть створенню умов для зміцнення здоров'я населення;

удосконалено:

методику оцінювання стану та аналізу економічного забезпечення сфери охорони здоров'я з позицій сталого розвитку України, що дає змогу виявити диспропорції в стані фінансових, матеріальних та кадрових ресурсів та, на відміну від існуючих, дає можливість визначати стійкості тенденції показників розвитку та рівнів динамічного ряду, що має практичне значення для розвитку економічної науки надалі;

науковий підхід до формування складових економічного механізму досягнення цілей сталого розвитку сфери охорони здоров'я України, який на противагу існуючим, базується на національній стратегії реформування охорони здоров'я та передбачає перехід до нової моделі, орієнтацію на нові принципи та соціальні цінності, що дає змогу сформувати стратегічні пріоритети розвитку сфери охорони здоров'я;

I, насамкінець, за категорією до таких, що дістали подальший розвиток, можна віднести:

понятійний апарат теорії сталого розвитку, зокрема поняття «сталий розвиток сфери охорони здоров'я», як керований процес, який за умови синергії факторів збалансованого розвитку підтримує позитивну динаміку в системі та сприяє транзитній детермінації, що забезпечує результат – зміцнення здоров'я

населення; «економічне забезпечення сфери охорони здоров'я» як комплекс складових, який об'єднує фінансові, матеріальні, кадрові ресурси, що створюють необхідні умови для збереження та зміцнення здоров'я громадян з метою досягнення цілей сталого розвитку держави, поява яких пов'язана з еволюцією моделей розвитку економіки й суспільства;

пропозиції стосовно адаптації зарубіжного досвіду з формування та використання економічного забезпечення сфери охорони здоров'я до вітчизняних умов через його очевидну раціоналізацію, яка передбачає отримання гарантованого пакету медичних послуг на основі: чіткого визначення прав на отримання медичних послуг, державного фінансування, урахування пріоритетності різних видів медичних послуг, що слугуватиме орієнтиром забезпечення сталості охорони здоров'я;

дослідження ключових факторів, що впливають на формування та раціональне використання економічного забезпечення сфери охорони здоров'я держави в умовах нинішньої суспільно-економічної реальності, їх тенденції та закономірності, взаємозв'язок, урахування яких сприятиме підвищенню ефективності управління в контексті досягнення цілей сталого розвитку держави;

перспективи сталого розвитку сфери охорони здоров'я на основі побудови можливих сценаріїв динаміки очікуваної тривалості життя з урахуванням впливу показників економічного забезпечення, які спрямовані на зміцнення здоров'я населення.

Із змістовим контентом запропонованих формулювань вперше, удосконалено і дістали подальшого розвитку погоджуюсь.

4. Наукове та практичне значення роботи і використання результатів дисертації

Надана для аналізу дисертація Савчук Л.М. містить ті наукові положення, в яких здійснено теоретичне узагальнення та нове вирішення наукового завдання щодо формування економічного забезпечення сфери охорони здоров'я України в умовах реалізації стратегії сталого розвитку на основі комплексної діагностики сучасного його стану й обґрунтування пропозицій щодо реалізації економічного механізму такого забезпечення. Їх наукове і прикладне значення підтверджені та апробовані.

Структура дисертації відповідає загальноприйнятим нормам і включає: вступ, три розділи, висновки, список використаних джерел до кожного розділу, додатки. Загальний обсяг дисертації викладено на 228 сторінках. Список

використаних джерел складається зі 173 найменувань на 18 сторінках. Дисертація містить 26 таблиць, з яких 5 займають повну сторінку, 31 рисунок, з яких 11 займають повну сторінку, 52 додатки обсягом 52 сторінки.

Коротка характеристика вступу і розділів дисертації

Вступ присвячено обґрунтуванню актуальності теми дисертації; вказано зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами; визначено мету, завдання, об'єкт і предмет, методи дослідження; вказано наукову новизну й практичне значення одержаних результатів; наведено дані щодо апробації та публікацій.

У першому розділі – **«Теоретичні засади економічного забезпечення сфери охорони здоров'я держави з позиції сталого розвитку»** розглянуто сутність теоретичних засад сталого розвитку сфери охорони здоров'я України, запропоновано концепцію її економічного забезпечення та узагальнено зарубіжний досвід такого забезпечення.

З'ясовано, які категорії становлять понятійний апарат поставленого наукового завдання. Такими категоріями є: «здоров'я людини», «громадське здоров'я», «охорона здоров'я», «сфера охорони здоров'я», «розвиток», «сталий розвиток». Запропоновано авторське розуміння сутності сталого розвитку сфери охорони здоров'я. Виявлено функцій та види медичних послуг, які реалізовує сучасна сфера охорони здоров'я. Запропоновано авторське розуміння сутності економічного забезпечення розвитку сфери охорони здоров'я як комплексу складових, які об'єднують фінансові, матеріальні, кадрові ресурси, що створюють необхідні умови для збереження та зміцнення здоров'я громадян з метою досягнення сталого розвитку держави.

Визначено типи ефективності роботи сфери охорони здоров'я, а саме: соціальна, медична і економічна. Доцільність запропонованого авторського розуміння сутності економічного забезпечення розвитку сфери охорони здоров'я проявляється у соціальному типі ефективності, що полягає в підвищенні суспільної ролі охорони здоров'я. Її бажаним результатом буде: зниження негативних показників здоров'я населення (захворюваності, інвалідності, смертності); підвищення позитивних (фізичного розвитку, народжуваності, середньої тривалості життя тощо). Запропонована концепція економічного забезпечення сфери охорони здоров'я з позицій сталого розвитку

Вивчено та узагальнено зарубіжний досвід з формування та використання економічного забезпечення різних моделей охорони здоров'я. Досліджено такі моделі: Беверіджа, Бісмарка, приватна, Семашка. З'ясовано, що при виборі

ресурсного забезпечення зарубіжні країни опирається на цілі сформульовані Всесвітньою організацією охорони здоров'я. Проведені дослідження свідчать про те, що кожна держава виходячи з історичних, політичних, соціальних та економічних умов розвитку сформувала свою власну модель охорони здоров'я, яка передбачає її певне економічне забезпечення. Вибір моделі охорони здоров'я є стратегічно важливим завданням кожної держави.

У другому розділі **«Діагностика та оцінка сучасного стану економічного забезпечення сфери охорони здоров'я України»** досліджено передумови формування економічного забезпечення сфери охорони здоров'я, запропоновано методичний підхід до оцінювання, проаналізовано стан та тенденції кожної складової економічного забезпечення, здійснена його оцінка.

Досліджено фактори, що впливають на здоров'я людини в умовах нинішньої суспільно-економічної реальності, врахування яких може впливати на формування та раціональне використання економічного забезпечення сфери охорони здоров'я України. Найбільш впливовими є економічні, соціальні та екологічні фактори.

Узагальнено підходи науковців до аналізу та оцінювання ресурсного забезпечення сфери охорони здоров'я держави. Удосконалено методичний підхід до оцінювання рівня розвитку економічного забезпечення досліджуваної сфери. За результатами визначення часткових показників здійснено інтегральну оцінку стану обумовлених складових економічного забезпечення сфери охорони здоров'я України, застосувавши метод таксономічного аналізу.

Проведено групування областей за рівнем розвитку економічного забезпечення. Розвиток трактуємо як зміну визначених нами показників. Оцінено стійкість показників економічного забезпечення сфери охорони здоров'я на основі обчислень змін стійкості рівня часового ряду та змін стійкості тенденцій розвитку.

У третьому розділі **«Економічний механізм забезпечення сталого розвитку сфери охорони здоров'я України»** обґрунтовано стратегічні пріоритети та індикатори досягнення сталого розвитку сфери охорони здоров'я держави, запропоновано економічний механізм забезпечення та визначено перспективи поступу.

У запропонованому механізмі виділено інструменти розвитку, зокрема: цільові програми розвитку; цільове оподаткування; цільове використання податку; аутсорсинг; пільгове ціноутворення та кредитування програм та проектів розвитку; стимули для медичних працівників та лікарень; медичне страхування; реімбурсація; підтримка приватного сектору та розвиток державно-приватного партнерства. Здійснено розрахунок впливу основних

складових економічного забезпечення сфери охорони здоров'я на тривалість життя українців. В основі прогнозування закладено концептуальну модель розвитку сфери охорони здоров'я держави. Розрахунково-прогнозні дані свідчать про те, що фінансові ресурси найбільше впливають на тривалість життя населення. Визначено перспективи досягнення сталого розвитку сфери охорони здоров'я. Керуючись рекомендаціями ВООЗ, перспективами досягнення сталості сфери охорони здоров'я України можуть стати: побудова фінансової моделі заснованої на результатах; розвиток електронної медицини; реалізація підходів до широкого застосування «розумного здоров'я». Важливим є забезпечення розвитку персоналізованої медицини, а також вкладення коштів у попередження та профілактику захворювань.

Загальні висновки дисертаційної роботи засвідчили факт отримання позитивних результатів їх практичного використання суб'єктами управління.

5. Дискусійні питання та основні зауваження

Позитивно оцінюючи рівень дисертаційної роботи та її значення для розвитку теорії і практики процесу економічного забезпечення сфери охорони здоров'я в контексті досягнення цілей сталого розвитку, вважаю за необхідне звернути увагу на певні недоліки та дискусійні положення:

1. Автор роботи в першому розділі здійснив теоретичне узагальнення сутності сталого розвитку сфери охорони здоров'я, уточнив такі категорії як: «здоров'я», «громадське здоров'я», «охорона здоров'я», «сфера охорони здоров'я», «розвиток», «сталий розвиток». Проте таке теоретичне узагальнення було зроблено головним чином на основі вивчення доробку вітчизняних науковців. Доцільним було б ширше представити дослідження змісту цих категорій зарубіжними науковцями.

2. Здобувач на с. 44-47 приділив увагу новій Європейській стратегії «Здоров'я-21», де окреслив дії держав, спрямовані на досягнення повної реалізації «потенціалу здоров'я». На рисунку 1.6 (с. 46) демонструє основні завдання, що ставить Європейська стратегія, досягнути яких запропоновано за рахунок: фінансування служб охорони здоров'я; розвитку кадрових ресурсів, впровадженню політики і стратегії з досягнення здоров'я для всіх, наукових досліджень з питань охорони здоров'я та мобілізації партнерів в інтересах охорони здоров'я. Проте, в аналітичній частині роботи дисертант не акцентував увагу на аспектах наукових досліджень з питань охорони здоров'я та процесам мобілізації партнерів в інтересах охорони здоров'я.

3. Представляючи концептуальну модель економічного забезпечення сфери охорони здоров'я з позицій сталого розвитку (рис. 1.7, с. 49) автор ставить стратегічні завдання, які сприятимуть досягненню трисединої мети (економічної, соціальної, екологічної). Видається доцільною, на наше переконання, потреба у підсиленні за рахунок визначення пріоритетності досягнення обумовлених стратегічних завдань.

4. Параграф 2.1 дисертаційної роботи присвячено передумовам формування економічного забезпечення сфери охорони здоров'я держави, де автор досліджує фактори, які впливають на формування та раціональне використання економічного забезпечення досліджуваної сфери. Здобувач особливу увагу приділяє таким факторам як економічні та соціальні, проте не достатню увагу приділяє екологічним факторам впливу.

5. Запропонований економічний механізм забезпечення сталого розвитку сфери охорони здоров'я України (рис. 3.4 на с. 141) та сам його опис, на нашу думку, є продуманим та цікаво поданим. Робота б виграла, якщо б дисертант описуючи запропонований механізм висловив свою думку стосовно того, які інструменти розвитку вже використовуються, а які запропоновано автором.

6. Повнота викладу основних положень, висновків і рекомендацій, поданих у дисертації, в опублікованих працях

Матеріали дисертації викладено у 17 наукових публікаціях, зміст яких повною мірою відображає основний текст представленого для захисту дисертаційного дослідження, а також сутність отриманих результатів і рівень їх наукової новизни.

Основні положення і результати дослідження, що викладені в цих наукових працях і належать особисто автору становлять загальний обсяг 4,47 друкованих аркушів. Зокрема, один розділ у колективній монографії; 7 статей у різних виданнях, а саме: 1 – у виданні, цитованому в наукометричній базі Scopus; 2 – у виданнях, унесених до інших міжнародних наукометричних баз даних, 4 – у вітчизняних фахових виданнях; 9 праць апробаційного характеру.

Таким чином, здобувачем ступеня доктора філософії дотримані всі діючі вимоги як стосовно кількості публікацій, так і змісту публікованих результатів, які повністю відповідають тим, що містяться в дисертації і представлені ним для захисту.

7. Структура, стиль викладу та мова дисертаційної роботи

Структура дисертації Савчук Лілії Мар'янівни є продуманою і цілком відповідає кваліфікаційним ознакам. Підходи автора до вирішення наукового завдання через виконання сформульованих наукових задач є чіткими, логічними і обґрунтованими, а аргументованість використаних методів та оригінальність підходів до вирішення поставлених задач не викликають сумніву.

Мова дисертації достатньо чітка, коректна і наукова, стиль викладу матеріалу, наукових положень і висновків є послідовним, достатньо логічним та зв'язаним єдиною цільовою спрямованістю, що дозволяє зробити висновок про відповідність дисертації в цілому діючим вимогам.

8. Відповідність дисертації вимогам «Порядку присудження наукових ступенів»

Дисертаційна робота Савчук Л.М. на тему «Економічні засади забезпечення сталого розвитку сфери охорони здоров'я України», оформлена відповідно до вимог державного стандарту і відповідає вимогам пп. 9, 10, 11, 12 «Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 р. № 167 із змінами, затвердженими постановою Кабінету Міністрів України від 21.10.2020 № 979 та має всі підстави вважатись кваліфікаційною науковою працею.

9. Загальний висновок.

Отже, ознайомлення із змістом дисертації Савчук Лілії Мар'янівни дозволяє дійти висновку, що всі сформульовані автором завдання вирішені, а поставлена мета досягнута. Дисертаційну роботу «Економічні засади забезпечення сталого розвитку сфери охорони здоров'я України», слід вважати самостійно виконаним і завершеним науковим дослідженням, результати якого вирішують актуальне науково-практичне завдання – формування економічного забезпечення сфери охорони здоров'я України в умовах реалізації цілей сталого розвитку.

Зміст дисертації повністю відповідає темі та розкриває її, а оформлення відповідає вимогам до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії. Загальна оцінка дисертації – позитивна.

Таким чином, викладене вище дозволяє зробити висновок, що подана до захисту дисертаційна робота на тему «Економічні засади забезпечення сталого розвитку сфери охорони здоров'я України» за критеріями актуальності, обсягу проведених досліджень, наукового рівня, новизни і практичної значимості результатів, за обґрунтованістю висновків та якістю оформлення відповідає вимогам пп. 9, 10, 11, 12 «Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 р. № 167 із змінами, затвердженими постановою Кабінету Міністрів України від 21.10.2020 № 979, а її автор – Савчук Лілія Мар'янівна – заслуговує присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 – Економіка.

Офіційний опонент:

в.о. завідувача кафедри
соціальної медицини і організації
охорони здоров'я та гігієни
Донецького національного
медичного університету,
д.е.н., доцент

О. М. Гуцалюк

Підпис Гуцалюка О.М. засвідчую:
провідний фахівець відділу кадрів
Донецького національного
медичного університету

В. І. Волошина

*Відрук Гуцалюка О.М.
кадрівшов за спеціалізаційні
ради ДР 10.052.007
03.12.2020р.*

*Голова спеціалізаційної ради ДР 10.052.007
Місь С.Я.*

